

1.3. ÖLÇME, ÖLÇÜT VE DEĞERLENDİRMENİN KAVRAMSAL TEMELLERİ:

1.3.1. Ölçme: Öğrencinin belirli bir özelliğini[3] gözleyerek[4] o özelliğe sayı, sembol ya da sıfat/kategori adı[5] verme işlemidir. Örneğin

- *Kerim Temel Yeterlilik Testinden (TYT) 450 puan aldı.*
- *Can'ın genel yetenek testi sonucu, zekâ bölümünün 132 olduğu belirlendi.*
- *Zeynep yapılan test sonucunda 1. oldu.*

Ölçmede gözlenen özelliğin bir betimlemesi yapılır. Bu nedenle tek başına bir anlam ifade etmez. Ölçmenin anlam ifade etmesi değerlendirme ile olanaklıdır. Diğer taraftan ölçmeye temel olan durum "*fark*"tır. Bir anlamda ölçmenin farktan doğduğu ifade edilebilir. Fark, bireyler arasında olabileceği gibi bireylerin farklı zaman dilimlerinde ortaya koydukları özellikler arasında da olabilir.

Eğitimde ölçme dediğimizde aklımıza ilk gelen genellikle sınavlardır. Eğitimde ölçme yalnızca sınavlardan ibaret değildir. Eğitimde akademik başarı dışında yetenek, ilgi, tutum, özel gereksinim gereken alanlar vb. özellikler de ölçmeye konu olur.

Bir eğitim sisteminde ölçme ve değerlendirme olmaksızın eğitim sisteminin geçerli ve güvenilir kontrolü sağlanamaz. Bu kontrol, sistemin tüm ögeleri için geçerlidir.

Ölçülmeyen, kontrol edilmeyen süreçler denetlenemez ve denetlenemeyen süreçler ise değerlendirilemez. Ölçme yapılmadan sisteme yönelik girdi, süreç ve çıktılar kontrol altına alınamaz. Dolayısıyla bir eğitim siteminde ölçme olmadan denetleme ve kontrol mekanizmasını işletmek mümkün değildir.

1.3.2. Ölçüt: Ölçülen özellik hakkında karar alabilmek / yargıya varabilmek / değerlendirme yapabilmek için dayanak alınan referans noktası[6] ya da referans aralığıdır[7].

1.3.3. Değerlendirme: Bir ölçme sonucunu (ölçüm) en az bir ölçüte vurarak ölçülen nitelik hakkında karar verme / yargıda bulunma işlemidir. Değerlendirmenin basamakları a. Ölçme ⇒ Ölçme sonucu (ölçüm), b. Ölçüt ve c. Karardır. Örneğin

- *Kerim gıda mühendisliği programına yerleştirilmiştir / yerleştirilememiştir.*
- *Can üstün yetenekliler sınıfına kabul edilmiştir / edilmemiştir.*
- *Zeynep dersten geçmiştir / kalmıştır.*
- *Mehmet öğretmen olarak atanmıştır / atanamamıştır.*
- *Hakan burs almaya hak kazanmıştır / burs alamamıştır.*

Ölçüt, ölçme ve değerlendirme arasında köprü görevi görür. Ölçüt değişirse değerlendirme de değişir. Örneğin

Ölçme	Ölçüt	Değerlendirme
*Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) **50** almıştır.*	***50***	***Yüksek lisansa başvuru yapabilir.***
*Irmak Yabancı Dil Bilgisi Seviye Tespit Sınavından (YDS) **50** almıştır.*	***55***	***Doktoraya başvuru yapamaz.***

---

[3] Eğitimde ölçmeye konu olan genellikle zekâ, başarı, yetenek, kişilik, tutum vb. psikolojik özelliklerdir.
[4] Öğrenciyi yapay uyarıcılara maruz bırakarak gerçekleştirilen yapılandırılmış bir gözlem.
[5] Ölçüm=Ölçme Sonucu. *Örneğin 60, CC ya da orta vb.*
[6] Örneğin 60 alan geçer vb.
[7] Örneğin 90-109 arası normal zekâdır, DC alan şartlı geçer (aritmetik ortalama – ½ standart sapma) vb.

1.4. ÖLÇME TÜRLERİ: Eğitimde ölçme doğrudan, dolaylı ve türetilmiş olmak üzere üçe ayrılır.

1.4.1. Doğrudan Ölçme (Temel Ölçme): Ölçmeye konu olan özelliğin doğrudan gözlenerek ölçümün elde edildiği ölçme türüdür. Genellikle beş duyu organı ile algılanan özellikler doğrudan gözlenebilirler. Örneğin *bir sınıftaki öğrenci sayısı, parktaki salıncak sayısı, öğrencilerin cinsiyetleri, boyları, kalem tutma becerisi, pas verme becerisi vb.* özellikler doğrudan gözlenebilir.

1.4.2. Dolaylı Ölçme (Göstergeyle Ölçme): Bazı özellikler doğrudan gözlenemez. Bu özellikler ancak onun göstergesi olduğu bilinen ya da kabul edilen davranışlar aracılığı ile gözlenerek ölçülebilir. Örneğin *öğrencilerin dört işlem becerisi, derse yönelik tutumları, genel muhakeme düzeyleri, öz düzenleme becerileri, sınav kaygıları, motivasyon düzeyleri vb.* özellikler ancak dolaylı olarak gözlenebilir.

Eğitimde ölçmeye konu olan özelliklerin pek azı doğrudan ölçülebilir. Söz gelimi yanlışsız okuyabilme, diksiyon, pek çok psikomotor davranış doğrudan gözlenebilir. Diğer taraftan bir öğretmen adayına *"Sınıfta ……. durumuyla karşılaştığınızda nasıl davranırsınız?"* diye sorduğunuzda vereceği sözlü ya da yazılı tepkinin gelecekte nasıl davranacağının bir göstergesi olduğu kabul edilir. Benzer biçimde *"iyi yurttaş"* olma, doğrudan gözlenebilir bir özellik değilken iyi yurttaş olmanın göstergesi olarak kabul edilen *"vergi verme, seçme ve seçilme hakkını kullanma, askerlik vb. görevleri yapma"* gibi davranışları sergileyen kişi "iyi yurttaş" olarak nitelenebilir. Diğer taraftan 18 yaşın altında bir öğrencinin bu özelliklere sahip olma durumu, varsayımsal durumlar üzerinden gözlenebilir.

1.4.3. Türetilmiş Ölçme: Ölçülmek istenilen özellik kendisinden farklı iki ya da daha fazla özelliğin arasındaki matematiksel bir bağıntı (dört işlem) yardımıyla belirleniyorsa bu ölçme türüne "türetilmiş ölçme" adı verilir. Örneğin *hız (yol / zaman), yoğunluk (kütle / hacim), zekâ bölümü (zekâ yaşı / takvim yaşı x 100) vb.* özellikler türetilmiş ölçmeye örnek olarak verilebilir.